

Σε μια ισόρροπη, ευνομούμενη πολιτεία, οι γιατροί, δεν ασκούν επάγγελμα, αλλά λειτούργημα. Το αυτό και για τους δημοσιογράφους καθώς υπηρετούν την αποκαλούμενη και τέταρτη εξουσία. Το αποτύπωμα της ανιδιοτελούς, απερίσπαστης, αντικειμενικής, έγκυρης ενημέρωσης είναι βασικός πυλώνας μιας υγιούς, σεβαστής διακυβέρνησης. Αντίθετα, μια δημοσιογραφία καθοδηγούμενη και ιδιοτελής είναι δομικό στοιχείο καταπιεστικών καθεστώτων.

Τίποτα καινούργιο σε όλα τα παραπάνω. Η αναφορά γίνεται διότι όσο πιο απειλητική είναι η επικαιρότητα, όσο πιο σημαντικά είναι τα γεγονότα, τόσο πιο πολύ ο πολίτης έχει ανάγκη την ειλικρινή και ακριβή ενημέρωση. Η διεκδίκηση της εξουσίας, οι πολεμικές συγκρούσεις, οι μεγάλες αναταραχές αποτελούν κατά μείζονα λόγο πεδίο επικίνδυνης, αν όχι ολικής παραπληροφόρησης. Ένα τρανό παράδειγμα μας δίνεται από τον τρόπο που διαχειρίστηκαν οι πληροφορίες σε ότι συνέβη στην Σμύρνη πριν έναν αιώνα.

Την Τετάρτη 6 Σεπτεμβρίου του 1922 άρχισαν να καταφθάνουν στην πόλη τα πρώτα τμήματα του ηττημένου ελληνικού στρατού. Μαζί τους τα πρώτα πλήθη προσφύγων που είχαν εγκαταλείψει τις εστίες τους. Το μέτωπο είχε καταρρεύσει, η υποχώρηση γινόταν άτακτα και μέχρι το τέλος του μήνα, πάνω στην προκυμαία της Σμύρνης θα εξελισσόταν ένα από τα πιο σπαραχτικά δράματα του 20ού αιώνα.

Σε εκείνη την ταραγμένη περίοδο του κατακερματισμού της Οθωμανικής αυτοκρατορίας και των μεγάλων ανακατατάξεων, ο ναύαρχος Μπρίστολ (Mark Lambert Bristol 1868-1939) ήταν διοικητής του αμερικανικού στόλου που στάλθηκε στην Τουρκία τον Ιανουάριο του 1919. Καθώς διορίστηκε και Υπάτος Αρμοστής των Η.Π.Α, ήταν ο ισχυρός εκπρόσωπος της πατρίδας του στην Τουρκία, τόσο στρατιωτικά όσο και διπλωματικά.

Ο Μπρίστολ θεωρούσε τα επιχειρηματικά συμφέροντα της Αμερικής πιο σημαντικά από τις θηριωδίες που διέπρατταν εκείνη την εποχή οι Τούρκοι. Τα πολεμικά του ημερολόγια είναι γεμάτα με συνομιλίες που είχε με επιχειρηματίες κάθε είδους, συμπεριλαμβανομένων ανθρώπων από την Standard Oil Company, ναυτιλιακούς πράκτορες, εμπόρους και άλλους που αναζητούσαν επιχειρηματικές ευκαιρίες στην Τουρκία.

Τρία αμερικανικά πολεμικά πλοία, τα Λίτσφιλντ, Σίμπσον, Λόρενς, βρισκόνταν στο μυχό του κόλπου της Σμύρνης, εκείνον τον Σεπτέμβρη. Οι διαταγές που είχαν οι κυβερνήτες τους ήταν αυστηρή ουδετερότητα και αποστολή τους ήταν αποκλειστικά η προστασία των Αμερικανών πολιτών στην επερχόμενη θύελλα.

Τέσσερις παράγραφοι από το σημαντικό ιστορικό πόνημα «Χαμένος Παράδεισος» του Βρετανού Giles Milton, μας δίνουν ένα παράδειγμα του πως χειραγωγήθηκε η πληροφορία αλλά και το μέγεθος της τεράστιας παραποίησης και αντιστροφής της πραγματικότητας.

Η φιλελεύθερη ελίτ της Αμερικής είχε προβληματιστεί με την προέγχιση της κυβέρνησης σε μια κατάσταση που εξελισσόταν ταχέως σε ανθρωπιστική κρίση. Ένα εκδοτικό σημείωμα των *New York Times* επέκρινε τους γερο-οπαίτες για την άρνηση τους να βοηθήσουν τους διακινημένους. «Χωρίς αμφιβολία, η κυβέρνηση αναμένει την επδοκιμασία της κοινής γνώμης για την άποψη ότι δεν περάζει αν οι Έλληνες χριστιανοί πυροβολούνται και σκοτώνονται, εφόσον οι Αμερικανοί δεν κινδυνεύουν από τις αόριστες σφαίρες».

Ο ναύαρχος Μπρίστολ δέχεται όλο και μεγαλύτερες πιέσεις να αφήσει δημοσιογράφους να αποπλεύσουν με το Λόρενς, ειδικά καθώς οι ειδήσεις από τη Σμύρνη άρχισαν να γίνονται πρωτοκλαδικά στις αμερικανικές εφημερίδες. Αποφάσισε να εστιάσει λίγες δημοσιογραφικές αδέσ, αλλά επέλεξε με μεγάλη προσοχή τους ανθρώπους τους οποίους θα μπορούσε να εμπιστευτεί. Τελικά διάλεξε τον Τζον Κλέιτον της *Chicago Tribune* και τον Κωνσταντίν Μπράουν της *Chicago Daily News*. Οι ανταποκρίσεις του Κλέιτον κατέληγαν σε ένα ευρύ, διεθνές αναγνωστικό κοινό, γιατί αναδημοσιεύονταν σε πολλές εφημερίδες ανάμεσα τους και στη βρετανική *Daily Telegraph*. Οι ανταποκρίσεις του Μπράουν είχαν κι αυτές μεγάλη αναγνωσιμότητα και συνέβαλλαν τα μέγιστα στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης.

Ο Μπρίστολ κατέστρεψε σαφώς στους δημοσιογράφους τι περίμενε απ' αυτούς προτού τους επιτρέψει να επιβιβαστούν στο Λόρενς. «Τους είπα πως δεν πρέπει να έχουν ότι, εφόσον επιβιβάζονται με την άδειά μου σε ένα από τα αεροπλάνα μας, πρέπει να έχουν πάντα υπόψη τους πως δεν είναι ελεύθεροι να μεταδίδουν τις ειδήσεις τους με τον ίδιο τρόπο όπως αν χρησιμοποιούσαν δικούς τους πόρους. Τους ανακοίνωσα ότι όφελαν να υπηρετούν τα συμφέροντά μου. Μου δήλωσαν και οι δύο ότι κατανοούσαν απόλυτα τη εννοια και ότι μπορούσα να βασίζομαι σε αυτούς».

Ο μοναδικός άλλος δημοσιογράφος που έστειλε ανταποκρίσεις από τη Σμύρνη ήταν ο Τζορτζ Γουόρντ Πράις, ανταποκριτής της φιλοσοφικής *Daily Mail*. Είχε φτάσει πριν από λίγες μέρες με το πλοίο *Erzatz* και συνετάισε ήδη την πρώτη του ανταπόκριση προς το Λονδίνο. Ο Γουόρντ Πράις είχε προκατάληψη εις βάρος των Ελλήνων, εξίσου παράφορη με αυτήν του ναυάρχου Μαρκ Μπρίστολ. Ο Αμερικανός ύπατος αρμοστής δεν ήταν ενήμερος για την αναχαρση του Γουόρντ Πράις από την Κωνσταντινούπολη, αλλά ήταν ότι καλύτερο μπορούσε να ελπίζει. Οι μοναδικοί τρεις Δυτικοί δημοσιογράφοι που έστειλαν ανταποκρίσεις από τη Σμύρνη ήταν όλοι «αλημένοι».

Μετά από λίγο καιρό όμως, και ενώ ήταν αδύνατον να κρυφτεί πλέον μια τόσο κραυγαλέα παραπληροφόρηση:

Ο Τζον Κλέυτον ξαφνικά συνειδητοποίησε ότι δεν μπορούσε πλέον να συντάσσει το είδος των ανταποκρίσεων που περίμενε απ' αυτόν ο ναύαρχος Μαρκ Μπρίστολ. Η κλίμακα της καταστροφής ήταν τέτοια που ο δημοσιογράφος από το Σικάγο επιτέλους αναγκάστηκε να ομολογήσει την αλήθεια για όσα συνέβησαν στη Σμύρνη. «Είναι αδύνατο να υπολογιστεί η απώλεια σε ανθρώπινες ζωές» γράφει. «Οι δρόμοι είναι διάσπαρτοι με πτώματα... εκτός από τη βρόμικη τουρκική συνοικία, η υπόλοιπη Σμύρνη έχει πάψει να υπάρχει... το πρόβλημα των μειονοτήτων έχει λυθεί διά παντός». Και πρόσθεσε μια πρόταση που θα προκαλούσε εγγυημένα την οργή του ναυάρχου Μπρίστολ: «Καμία αμφιβολία δεν υπάρχει σχετικά με την προέλευση της πυρκαγιάς... τη φωτιά έβαλαν άνδρες του τακτικού τουρκικού στρατού».